

GOOD BYE LENIN!

FINS A SEMPRE UTOPIA!

Proposta didàctica de CINESCOLA

SINOPSI

Berlín, octubre del 1989, un mes abans de la caiguda del mur, Christiane Kerner, una apassionada militant comunista de la República Democràtica Alemanya, entra en coma, a causa d'una greu malaltia. Vuit mesos després, es desperta i el seu fill Àlex tem que el triomf del capitalisme al Berlín Oriental, i a tota la RDA, pugi afectar la salut de la seva mare i converteix l'apartament on viuen en una illa del "socialisme real". Pensa, d'aquesta manera, que la mare podrà refer-se de la seva malaltia pensant que res no ha canviat. A partir d'aquí, començarà un seguit d'embolics i situacions divertides, amb un regust amarg per la pèrdua d'un somni. Allò que comença com una mentida piadosa, es transformarà en una gran mentida sobre un país i un règim polític, propulsada per un acte d'amor filial.

Els objectes (una marca de cafè, una llauna de cogombrets, l'ombra amenaçant d'un cartell de Coca Cola) aconseguiran tenir una importància enorme en la vida del noi, plantejant el dilema entre comunisme real i consumisme no menys real. Les coses velles, inservibles, les escombraries seran atesorades obsessivament per l'Àlex.

Good Bye Lenin! és una pel·lícula amable, però també representa un intent de reflexionar sobre el canvi patit per una part important d'Alemanya. És un encert que el guió permeti contemplar el factor humà darrera del sistema prosoviètic de la RDA i ens presenti un clima nostàlgic i entranyable. La mare, per exemple, no apareix com una

militant fanàtica, imbuïda de dogmatisme burocràtic a l'estil Hoenecker, sinó com una persona idealista, que no s'aprofita de ningú, que no té cap privilegi, i que només desitja el progrés del seu poble. L'Àlex, que no es deixarà seduir com altres joves pel consumisme que acaba d'arribar, crearà per a la seva mare un comunisme que només ha existit en els somnis. Un espai mític on habitarà per sempre la seva mare.

FITXA TÈCNICA I ARTÍSTICA DE LA PEL·LÍCULA

Direcció: Wolfgang Becker

Guió: Bernd Lichtenberg i Wolfgang Becker

Música: Yan Tiersen

So: Wolfgang Schukrafft

Fotografia: Martin Kukula

Any de producció i nacionalitat: 2003. Alemanya.

Durada: 118 minuts

Intèrprets: Àlex: Daniel Brühl; Christiane Kerner: Katrin Sass; Ariane: Maria Simon; Lara: Chulpan Khamatova; Denis: Florian Lukas; Rainer: Alexander Beyer; Robert Kerner: Burghard Klaussner; Dr. Klappath: Michael Gwisdek.

ACTIVITATS

1. La RDA era l'antiga Alemanya Oriental, fruit de la partició d'Alemanya de després de la 2a Guerra Mundial. Es tractava d'un règim autoritari, de l'òrbita soviètica, de partit únic i sense llibertats:
 - Quina imatge ens dóna la pel·lícula de la Televisió de la RDA?
 - Investigueu per què tenia tanta importància la cursa de l'espai i les gestes dels cosmonautes als països comunistes, i per tant, també a la RDA.
 - Quina postura té l'Àlex davant el règim comunista?
 - En quines coses podem comprovar que la RDA era una dictadura?
 - Com és el pis dels Kerner?
2. Per què la mare de l'Àlex té un atac al cor?
3. El pare de l'Àlex i l'Ariane és al Berlín Occidental. Quina versió dóna primer la mare de la seva fugida? I després, quina és la veritat? Per què se'n va anar cap a l'Oest?
4. ¿Per què l'empresa de col·locació d'antenes on treballa l'Àlex, forma parelles de treball entre un noi de l'Est i un noi de l'Oest?
5. Coca-Cola o Burger-King són marques que tenen molta presència al film, per què creieu que surten tant?
6. Per què hi ha tanta gent jubilada a Berlín després de la caiguda del mur?
7. Com és el novio de la germana de l'Àlex? Què representa?

8. En un moment de la seva recuperació, la mare de l'Àlex aprofita que aquest està dormint i surt al carrer. Què li crida l'atenció? Quin simbolisme té l'estàtua de Lenin volant pels aires? Quina explicació li dona l'Àlex de tot allò que ha vist?
9. L'Àlex li diu a la seva mare, ja cap al final de la pel·lícula, que la RDA està acollint refugiats dels països capitalistes. A continuació sentim la veu en off de l'Àlex que ens explica un pensament seu: El meu pla tenia vida pròpia, la RDA que havia recreat per a la meva mare, és la RDA on m'hauria agradat viure. A quin tipus de país es podria referir el noi?
10. Què us sembla que un heroi de l'espai com en Sigmund Jahn hagi de fer, anys després, de taxista? En el darrer programa de televisió trucat per l'Àlex i el seu company de feina, apareix el cosmonauta com a nou president del país. Diu unes paraules que potser, no ho sabem del cert, coincideixen amb allò que pensa el director del film. Quin missatge dona? És procapitalista o favorable al règim de la RDA?

BERLÍN I LA GUERRA FREDA

A la conferència celebrada a la ciutat alemanya de Potsdam (1945), Berlín i Alemanya foren dividides en quatre zones, governades respectivament per britànics, francesos, nordamericans i soviètics. Quatre anys més tard, els aliats occidentals, USA, Regne Unit i França, ajuntaven les seves tres zones i naixia la República Federal d'Alemanya, amb capital a Bonn i amb un sistema polític de democràcia liberal. Per altra banda, la zona soviètica d'Alemanya, es transformava en un nou estat, la República Democràtica Alemanya, amb capital al sector soviètic de Berlín i amb un sistema de partit únic.

L'anomenada guerra freda era ja un fet, especialment quan l'any 1949 es van poder visualitzar nítidament els dos bloc antagonistes: Els Estats Units, Canadà i deu països de l'Europa Occidental van signar a Washington el Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN), per garantir la seva defensa davant d'un possible atac soviètic.

Com a rèplica, l'URSS va promoure acords militars i comercials amb els països de la seva zona d'influència. Aquell mateix any es va crear el COMECON, institució que havia de canalitzar el comerç dels països comunistes; més tard es va crear una aliança militar amb el nom de Pacte de Varsòvia, les clàusules del qual eren molt semblants a les de l'OTAN.

La ciutat de Berlín es trobava enmig de la RDA, però restava oberta la comunicació entre les quatre zones administrades per francesos, nordamericans, britànics i russos. Els alemanys que volien fugir de la zona comunista podien fer-ho sense problemes en el recinte de la ciutat. I així va ser fins l'estiu del 1961, quan el fet que el nombre de berlinesos orientals que passaven a Occident no feia més que augmentar, va provocar que les autoritats prenguessin mesures: el dia 13 d'agost el filat que delimitava la zona soviètica va ser substituït per un mur de formigó. Les cases que hi havia a prop van ser desallotjades i en van tapiar les finestres; fins i tot van tirar a terra força edificis. Torretes amb metralladores vigilaven el perímetre.

El mur de Berlín, que per mitjà d'una corba incloïa la Porta de Brandeburg a la zona soviètica, es va convertir en el símbol més trist i dramàtic de la guerra freda. Molts berlinesos de l'Est van ser tirotejats pels guàrdies quan intentaven fugir cap a l'Oest.

Aquest símbol d'una època, aquest autèntic mur de la vergonya que havia ferit una ciutat, que havia separat famílies, va caure el 9 de novembre de 1989, durant la cadena de revolucions que van sacsejar aquella tardor l'Europa de l'Est.

Aquell 9 de novembre de 1989, al vespre, el portaveu del Politburó del Partit Comunista de la República Democràtica Alemanya, va anunciar que el consell de ministres havia aprovat una llei per la qual els seus ciutadans podien viatjar sense restriccions a l'Alemanya Occidental. Immediatament, desenes, centenars, milers d'alemanys orientals es van començar a acostar al Mur per comprovar si era certa la notícia. Efectivament, a les onze de la nit el guàrdies van obrir les portes del Checkpoint Charlie. Al cap de pocs dies, va ser abolida la RDA.

El mur de Berlín en dades:

Longitud total: 155 Km

Longitud del mur dins la ciutat: 43,1 Km

Mur de plaques de ciment de 4 metres d'alçada: 107 Km

Tanca metàl·lica de 3-4 metres d'alçada: 65,3 Km

Torres d'observació: 300

Búnkers: 22

El mur interrompia la línia U-4 del metro i S-8 del ferrocarril, i més de 193 carrers.

Detinguts quan volien passar el mur: 3.221 persones

Ferits per trets: 118 persones

Víctimes mortals: 80 persones

Activitats

1. Enumereu i comenteu els greus inconvenients que presenta una ciutat dividida.
2. Feu una llista dels països que s'enquadraven en cadascuna de les dues aliances militars.
3. Elaboreu un informe sobre les accions realitzades per les dues aliances militars, l'OTAN i el Pacte de Varsòvia, al llarg de la seva història.
4. Feu una cronologia dels successos més destacats de la guerra freda.
5. L'estat espanyol no va formar part de l'OTAN en aquesta època. Esbrineu per què. Quin règim polític hi havia a Espanya. Quan es va integrar Espanya a l'OTAN?
6. Cerqueu fotografies sobre la història de Berlín des del 1945 fins l'actualitat, sobretot referides al mur que va dividir la ciutat des del 1961 fins al 1989. Feu un petit dossier amb aquest materials i redacteu els peus que han d'acompanyar cada fotografia.

L'ALEMANYA UNIFICADA AVUI

Alemania, quince años después

El muro fue una pesadilla, la libertad que tenemos ahora es incomparable (Barbara Dietze, de 54 años, propietaria de un café, Köpenick) (...) El muro de Berlín cayó el 9 de noviembre de 1989. Inesperadamente. Por la fuerza de los empujones de los ciudadanos de la República Democrática Alemana (RDA). Y aquel día, no sólo el mundo cambió, también la ciudad mutó para siempre. Mientras el hormigón de la famosa valla era despedazado por las masas en busca del souvenir, la marca de cigarrillos West instalaba su publicidad en pleno centro histórico socialista: “Test the West”, decía. El eslogan fue seguido a pies juntillas. Mientras los wessis (ciudadanos del Oeste) curioseaban en la Alexanderplatz y aprovechaban para no perderse un solo espectáculo de ópera o ballet a precio de ganga, los ossis (los del Este) hacían colas en los supermercados en pos de los mil productos hurtados por el comunismo monomarca. Nunca compraban. No tenían con qué. Para solucionarlo, el Gobierno de la República Federal (RFA) les ofreció 100 marcos de bienvenida. Detalle de iniciación al mercado. Más colas a la puerta de los bancos.

(...) En aquel periodo convivieron dos monedas, dos Ayuntamientos, dos tipos de taxis... Y a los no alemanes nos resultaba fácil distinguir quién era ossi y quién no, por esa forma de vestir detenida en los setenta, por el estruendo al hablar; por la posición abatida del cuerpo ante los escaparates, por el andar desconcertado y la mirada sin foco...

(...) Durante muchos meses, Berlín, la Alemania entera y unida, siguió siendo una fiesta. Aunque bastaba irse unos kilómetros más allá del centro-escaparate-socialista, la Alexanderplatz, al extrarradio o al interior de Brandeburgo, para contemplar el deterioro de un país (...) Lo que se podía contemplar allí entonces era un muestrario infinito de fábricas, carreteras y maquinaria envejecidas, mordiscos inmensos en la tierra producidos por la extracción del carbón, paisajes masacrados, instalaciones químicas con chimeneas gigantes como tótems de la industrialización, asentamientos urbanos nacidos al calor del acero como plantaciones infinitas de bloques de pisos; palacetes, en Dresde o Leipzig, ennegrecidos por la contaminación, con los boquetes de las balas de la guerra aún sangrando en las fachadas... Cuando se abrió el muro, aquél era un mundo a punto de expirar, aunque luego muchos reivindicaran sus virtudes, que las tuvo, lo que dicen que sí funcionó: las guarderías, las viviendas, el pleno empleo para todos (Cada dos que trabajan, uno es mujer, decían), las cooperativas agrarias, la oferta de ocio para los jóvenes, la protección del Estado...

(...) ¿Qué he perdido yo? He perdido mi infancia, lo que fui. Dice Tomas M., de 45 años, biólogo marino. Vive en la ciudad anseática de Rostock (200.000 habitantes) y está profundamente decepcionado.

No hay dirección ni orientación en este mundo tan comercial; lo veo en mi hijo adolescente, dice. Ha restaurado un viejo barco de madera, el Palaemon, que salvó del desguace. Allí anda, anclado. Quiero dedicarme a la investigación, pero hay tanta burocracia, es todo tan complicado... Por fuera hemos cambiado mucho, pero no por dentro. Él fue de los que lucharon por abrir el muro. Pero no quiso la reunificación. Y no quiere volver sobre el tema.

De infraestructuras es verdad que estamos mucho mejor, dice el señor Wroblewski, asistente social. Ciertamente: ahora funcionan los teléfonos, hay más aeropuertos, autopistas, modernos edificios, centros comerciales, Internet, hoteles; los servicios están saneados... Pero si no se hace algo, esto se quedará vacío en unos años. Casi un millón y medio de personas se han mudado de Este a Oeste en los últimos tres lustros.

(...) Según el Instituto Max-Planck, los alemanes orientales viven más desde la reunificación: las mujeres han pasado de 76,3 a 81,2; los hombres de 69,2 a 74,7. ¿Razones? Más y mejores medicinas, mejores pagas de jubilación, a veces más altas que en el Oeste.

(...) Alemania se enfrenta hoy a 4,3 millones de parados. Cada nuevo número que engrosa la estadística es una pura crisis nacional. Fustigamiento, acusaciones entre partidos (SPD, socialdemócratas; CDU, conservadores, los grandes) e indignación popular que, dicen muchos aquí “por el efecto castigo”, aumenta luego las probabilidades electorales de los neonazis (como ha ocurrido últimamente en Brandeburgo y Sajonia). Y oficialmente, el paro sigue subiendo.

(...) En el mismo aniversario (XV) de la reunificación coincidieron en Berlín festejos y protestas convocadas por los viejos comunistas del PDS (partido del Este), los sindicatos y la red Attac. La queja (en Alexanderplatz) y la fiesta (puerta de Brandeburgo) juntas, a poca distancia, mientras en un mercadillo en Ostbahnhof, los comerciantes de 250 puestos hacían negocio de la ostalgie (nostalgia del Ost, el Este) vendiendo parafernalia de la RDA, cada vez más cotizada.

(...) El 75 % de los que protestan creen que el socialismo era una buena idea, aunque mal realizada; para el 21 % de todos los alemanes, la vuelta del muro les parece la mejor solución a sus problemas. Lo primero lo afirma el Instituto de Investigación Social de Berlín (WZB), y lo segundo, la revista Der Spiegel, en un artículo titulada El Este, un valle de lágrimas.

(...) Callejeando por carreteras secundarias se evidencia la alta explotación industrial que sufrió esta zona en tiempos de la RDA: centrales en desuso, silos de ladrillo en ruinas, contenedores, fábricas abandonadas con relieves de trabajadores, hoces y martillos; con los símbolos del universo comunista (...)

(...) (En) Leipzig, allí donde empezaron las manifestaciones que hicieron caer el muro, allí donde se ha instalado hasta la empresa Porsche, donde sobresalen ya los modernos edificios, donde una gigantesca pantalla de vídeo en el centro informa al minuto sobre la Bolsa, donde todo se renueva y se arregla. La zona que concentra hoy la industria automovilística o tecnológica. Aunque persista el descontento, por la diferencia: 2.800 euros cobra de media un trabajador en Hamburgo, el Oeste; 1.800 en Sajonia.

(...) Berlín se ha ido cosiendo por dentro, se han arreglado calles y casas, se ha rellenado con rascacielos el hueco que fue Potsdamer Platz; se ha hecho rica a la Friedrichstrasse. Y en una de sus librerías venden cajas con el título: La RDA en 0,05 metros cuadrados. Dentro: una bolsa, un título al héroe del trabajo, una postal de Trabant, un libro: Toda la RDA en 64 páginas.

Lola Huete Machado.- Alemania, quince años después. EPS. 7.11.2004

Activitats

1. Expliqueu el joc de paraules Test the West.
2. Per què diu la periodista que era fàcil identificar els ciutadans de l'Est? Per què vestien d'aquella manera o per què tenien una posició abatuda del cos, davant dels aparadors?
3. Sobre un dels testimonis del reportatge, Tomas M., se'ns diu que va lluitar per abatre el mur però que no estava d'acord amb la reunificació d'Alemanya. Podríem deduir la seva posició política o ideològica, amb aquesta afirmació?
4. Per què creieu que, hores d'ara, hi ha tants alemanys que se'n van de l'Est cap a l'Oest?
5. Se'ns diu que el 75 % dels que protesten per la situació social d'Alemanya, opinen que el socialisme era una bona idea però mal realitzada. En què creieu que pot consistir una socialisme ben realitzat ?
6. Quina imatge se'ns dóna de les ciutats, de les fàbriques, dels edificis de l'antiga RDA?
7. Per què penseu que hi ha tanta diferència entre un treballador de l'Oest i un treballador de l'Est d'Alemanya?.
8. Investigueu què era un Trabant. De què era símbol? Busqueu-ne fotografies. Existia una mena de "Trabant espanyol"?

EL MITE DEL SISTEMA SOVIÈTIC A CATALUNYA

Després de la Primera Guerra Mundial, Occident es troba en crisi. Les potències guanyadores se'n adonen que guanyar la guerra no ha servit de gran cosa. Un país neutral i perifèric com Espanya, que va veure rellançada la seva economia gràcies a la necessitat d'autobastar-se de productes que abans de la guerra eren importants, i gràcies a la possibilitat d'exportar productes industrials i agraris als països bel·ligerants, no escaparà als conflictes socials que recorreran Europa.

La classe obrera catalana, amb una qualitat de vida summament baixa, amb el pas barrat a la cultura i a la mobilitat social –davant d'una patronal molt intransigent que utilitzava mètodes de barbàrie per combatre el moviment obrer– es trobava que després de la Gran Guerra vivia una situació de pujada espectacular de preus i d'atur. Un panorama de crisi, de violència i pistolisme, de desesperança, de misèria i atur. Era aquest el terreny apropiat per a que creixessin i es nodrissin els mites polític. El gran mite fou la Unió Soviètica i la revolució bolxevic. Un mite que per a molts serà una autèntica ventada d'esperança, un bot salvavides.

La construcció del mite de l'URSS en les consciències de milers de treballadors catalans era un desig col·lectiu de transformació de la societat catalana. Un desig de transformació tenint com a guia la societat soviètica on, es deia, els obrers estaven edificant una societat justa i igualitària, on es feien realitat les utopies arrossegades pel moviment obrer des de feia dècades.

El mite de l'URSS esperonava en la lluita i militància quotidiana a molts obrers. Tenien un desconeixement gairebé absolut de l'evolució de la societat soviètica, per a ells representava la materialització de tot allò que anhelaven i desitjaven en el dia a dia, independentment de tot allò que succeïa realment a l'URSS, i independentment de la procedència ideològica i de la militància d'aquests obrers. Indubtablement molts d'ells eren o procedien de l'anarcosindicalisme.

Recordem aquell relat de Leonardo Sciascia, "La mort de Stalin", on un sabater, militant comunista sicilià, somia amb Stalin, anomenant-lo "oncle Stalin", i pensa en ell com una mena de messiès capaç d'organitzar venjances contra aquelles persones que l'havien agreujat o que havien comès alguna arbitrariedad contra ell: el cacic que l'havia enviat a la presó; un veí que no li havia pagat un encàrrec; el metge que l'havia operat malament... Qui escriu aquestes línies ha vist actituds equiparables en militants obrers de l'Hospitalet o de Badalona, a la Catalunya dels anys setanta.

Somnis dels obrers anarcosindicalistes que es feliciten per la derrota del capitalisme, ignorant els plantejaments sobre l'estat de Lenin; o somnis d'un jove empordanès, Salvador Dalí, que en els seus diaris es mostra abrandadament partidari dels soviets, que desitja que el fenomen s'universalitzi, o que al menys els bolxevics canviïn el sistema escolar que ha de patir, perquè n'està fart...

En el seu esclat, la Revolució d'Octubre fou el paradigma de la classe obrera, dels oprimits; però també dels insatsfets, i aquí hi cabria gent ben diversa: escriptors, artistes, joves descontents que no sabien quina sortida prendre, nacionalistes desorientats.

Efectivament, perquè una part important del nacionalisme català va demostrar una mena de fascinació per a la Unió Soviètica com a estat multinacional. Nacionalistes catalans d'ideologia liberal van veure en l'URSS la prova de que era factible donar als estats una unitat autèntica, resistent, duradora, sense apel·lar als procediments d'absorció i de dominació. "La constitució staliniana –arribarà a dir Rovira i Virgiliha vingut a confirmar, i en algunes coses a millorar, el mecanisme federatiu de l'URSS, l'amplitud del qual arriba al seu punt màxim en el camp de la cultura peculiar i especialment en la llengua".

Amb la caiguda estrepitosa de l'URSS i dels seus règims satèl·lits en la darrera dècada del segle XX, es va demonitzar tothom i tot allò que havia estat o es reclamava comunista. Es va enviar al congelador de la indiferència a gent que tenia molt arrelat en les seves consciències "el far del socialisme", el mite de la Unió Soviètica com una mena de paradís d'igualtat i felicitat. Per a ells fou un autèntic daltabaix què els trasbalsà la vida, la memòria i la consciència el fet de descobrir i constatar, ja en la dècada dels setanta, que el règim polític de la Revolució d'Octubre no va conduir a la societat superior de lliures i iguals, sinó a sistema de poder despòtic i irracional. En

aquest sentit val la pena reproduir les paraules d'un dirigent històric del comunisme català, Gregorio López Raimundo:

“(…) me subleva que se amalgame y se meta en el mismo saco a los que, en los países del Pacto de Varsovia, convirtieron el partido y el estado en una estructura cínica de poder dictatorial, incompatible con la construcción del socialismo, con los comunistas que en Cataluña y en el resto de España, estuvimos siempre en primera fila en la lucha contra el fascismo”

Als inicis del segle XXI, molt lluny del món de la Revolució de 1917, caldria fer algun estudi, alguna reflexió sobre aspectes sempre silenciats del fenomen URSS: ¿es podria quantificar la millora de les condicions de vida de la classe obrera mundial gràcies només a l'existència de la Unió Soviètica?; ¿quins foren tots els responsables de la pèrdua dels principis de llibertat i humanisme que van estar presents a l'Octubre Roig?; ¿de quina manera s'han projectat en el patrimoni cultural mundial els principis reflectits en la literatura, en l'art i en el cinema soviètic dels primers anys de la revolució bolxevic? De pas, també es podria intentar rehabilitar la paraula “comunisme” i convèncer algú que a més de Stalin, Pol Pot o Castro, també hi ha hagut comunistes que han estat seguidors d'una vella tradició d'utopia, generositat i progrés per als pobles.

Bibliografia citada:

Salvador Dalí. Un diari: 1919-1920. Les meves impressions i records íntims. Edicions 62. Col·lecció Biografies i Memòries. Barcelona, 1994.

Gregorio López Raimundo. Primera clandestinidad. Ed. Antártida, 1993.

Antoni Rovira i Virgili “Un fort estat multinacional” a “La Humanitat”, 11-XI-1938.

Leonardo Sciascia. Los tíos de Sicilia. Bruguera. Barcelona, 1984.

Activitats

1. Feu un petit informe sobre el pistolerisme a la Catalunya dels anys 20. Quines personalitats històriques van perdre la vida a causa del pistolerisme?
2. Com es podria resumir la idea que es tenia sobre la Revolució Soviètica, en els anys 20 del segle XX? Quina funció feia aquesta idea?
3. Elaboreu una llista de pel·lícules sobre la Revolució d'Octubre, i escolliu-ne una per visionar-la.
4. Soviètica ve de soviets. ¿Què eren els soviets?
5. Elaboreu una nota biogràfica de Rovira i Virgili i de Gregorio López Raimundo.

6. Per què hi ha historiadors que diuen que l'existència de la Unió soviètica va contribuir a la millora de les condicions de vida de treballadors d'arreu del món?

JOSEP PLA I FRANCESC MACIÀ (EL LENIN CATALÀ?) AL PAÍS DELS SOVIETS

A mitjans dels anys vint, res no despertava més curiositat i interès als lectors europeus (també més desassossec en alguns) que les vicissituds i els experiments dels soviets. El diari "La Publicitat" envià un jove periodista l'any 1925 a Rússia. Escollí el més brillant i experimentat en aquest tipus de feines dels seus redactors, Josep Pla.

Els escrits d'en Pla es veuran arrossegats per un sentiment compartit per no pocs intel·lectuals d'aquells anys davant l'URSS. El mite s'estava construint. Rússia significava renovació, construir de zero una societat. Significava una idea d'eficàcia, un ensorrament de la monotonia burgesa. Significava, també, la solució del problema nacional, un anhel de puresa, unes idees bàsiques i primàries, quasi naturals, davant la corrupció, el burocratisme, la crisi de la societat de la societat europea d'entreguerres, que era una societat incomprendible, confusa, complexa. A les pàgines del llibre *Viatge a Rússia*, que recull tots els articles d'en Josep Pla sobre la terra dels soviets, s'intueix clarament una crítica a la societat espanyola en plena dictadura de Primo de Rivera. Un Espanya incapaç de construir i mantenir una democràcia estable i un marc de progrés per als seus ciutadans, incapaç d'establir un marc federal per als seus pobles. Una Espanya on res no funciona, dirigida per militars d'opereta, econòmicament malapte, políticament descomposta.

Josep Pla va fent una repassada a tots els aspectes de la vida de la nova Rússia: les nacionalitats; la pagesia; l'educació; la justícia; el sistema penitenciari... i sempre arriba a valoracions positives. Pla conclou amb aquestes paraules: A Rússia hi ha llibertat? Passa com a tot arreu. A Rússia tenen llibertat els comunistes. A altres parts del món, tenen llibertat els anticomunistes (...) Hi ha països que tenen una Constitució i es passen la vida trepitjant-la (...) Val més parlar clar i tenir la força de proclamar que les Constitucions, tradicions liberals i pactes no són més que papers mullats i entreteniments professorals. Es podria demostrar, probablement, que és més útil per a un ciutadà de viure en un règim de sinceritat que en un règim de verbalisme i engany.

Un misteriós personatge procedent de París també havia visitat la URSS la tardor de 1925. Es tractava d'un home alt, prim, d'ulls vius, que ensenyava un passaport francès a nom de Monsieur Maurice Morel, de 57 anys, de professió mecànic, malgrat les seves fines mans. Acompanyat permanentment del seu secretari, aquest personatge s'allotjà a l'Hotel Lux i se'l veia envoltat de refugiats. S'entrevistà amb personalitats soviètiques de màxima importància, com Bukharin o Zinoviev, cap del govern en aquells moments. Aquest enigmàtic personatge seria anys més tard el president de la Generalitat de Catalunya, Francesc Macià.

Com va percebre Macià la societat revolucionària? El seu secretari Carner-Ribalta ens en fa cinc cèntims i acaba comparant Macià amb Lenin: el Moscou de l'any 1925 donada la impressió d'una ciutat opulenta en la qual la massa, el poble, la pobretalla s'havia ficat a les residències senyoriales i als palaus de la noblesa. A la cambra de bany

pompeiana, hi tenia setrills i forcs de cebes penjats; a les vitrines del saló imperi, hi desaven les eines de manyà, i damunt el billar tenien esteses màrfeques de palla (...)

La revolució havia estat completa, fulminant, radical. No es tractava d'un canvi de règim simplement; era una revolució filosòfica. I aquesta revolució, que havia hagut d'ésser total, ho havia hagut de transformar tot en un no res, sense sentimentalismes, sense contemplacions, sense moratòria de cap mena, mirant de no deixar en estat latent ni un sol focus de vida contaminat que pogués esdevenir, en un moment de descuit o feblesa, un centre d'infecció revolucionària. Macià abundava en aquestes interpretacions i jo somiava el que podria ésser el règim independent a Catalunya amb la força de suggestió d'un home de tan ferma voluntat i de tanta fe com Francesc Macià, concentrat en un objectiu únic, com Lenin mateix.

Bibliografia citada:

Josep Pla. Viatge a Rússia. Barcelona.
Edicions Destino, 1990.

Carner-Ribalta. De Balaguer a Nova York, passant per Moscou i Prats de Molló.
Edicions Catalanes de París. París, 1972.

Activitats

1. Expliqueu qui era Josep Pla. Per què una persona, certament conservadora, parlava tan bé d'un país comunista?
2. Quines referències i crítiques fa Josep Pla de l'Espanya de l'època? Quins aspectes es comparen entre Espanya i Rússia?
3. Investigueu què volia fer Macià en el seu viatge a Moscou?
4. ¿Quines diferències veieu entre la situació de la Rússia revolucionària dels primers anys, que aquests viatgers en presenten, i el món socialista que queda reflectit a Good Bye Lenin! o al reportatge Alemanya, quince años después? A que podem atribuir aquestes diferències?